

Exam. Code : 214901

Subject Code : 5799

M.A. Music (Vocal) Ist Semester

HISTORICAL STUDY OF INDIAN MUSIC

Paper-II

Time Allowed—3 Hours]

[Maximum Marks—100

Note :- Attempt **five** questions. Question No. **1** is compulsory.
All questions carry equal marks.

1. (i) 'Kajari' is a Folk song of Uttar Pradesh. Yes/No
- (ii) Chartal is played with Thumri Gayan Shailie.
Yes/No
- (iii) There are ten matras in 'Sadra' Gayan shailie.
Yes/No
- (iv) Pt. Jasraj belongs to Mewati Gharana. Yes/No
- (v) Pt. Mani Ram is the Guru of Pt. Jasraj. Yes/No
- (vi) Pt. Bhim Sen Joshi is a good Sitar Vadak.
Yes/No
- (vii) Mirza Sahiba is a famous Folk song of Punjab.
Yes/No
- (viii) Who is the founder of 'Tappa' style ? _____
- (ix) Which Tal is played with Dhamar Shailie ? _____
- (x) Smt. Kishori Amonkar belongs to Delhi Gharana.
Yes/No

- (xi) 'Tarana' is related to 'Taan'. Yes/No
- (xii) 'Dadra' is a part of classical music. Yes/No
- (xiii) How many 'Shruti' are there ? 21, 22, 24
- (xiv) Acharya Brihaspati was a Musicologist. Yes/No
- (xv) Who is the founder of Dhrupad ? _____
- (xvi) Swar is established on Shruti. Yes/No
- (xvii) Thumri Gayan Shailie comes under Semi Classical Music. Yes/No
- (xviii) The strength of artists in Vrindgaan should be more than two. Yes/No
- (xix) Geeti Gaan is a part of Prabandh. Yes/No
- (xx) Ancient authors accept Swara on its Last Shruti. Yes/No
- 20

2. Compare any **two** of the following Gayan Shallies :

(i) Sadra – Dadra

(ii) Kajari–Hori

(iii) Dhrupad–Dhamar 20

3. Write the contribution of Pt. Bhimsen Joshi or Pt. Jasraj in the field of Indian music. 20

4. Describe the origin and historical development of "Vrind-Gaan". 20

5. What do you know about the Folk music of Punjab ?
Write the name of some Traditional Folk songs of Punjab. 20
6. Write about Shruti Swar Sthapna on Veena as explained by Acharya Brihaspati. 20
7. Write in detail about "Geeti-Gaan". 20
8. What is time theory and its importance in the modern period ? 20

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :- ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅੰਕ ਹਨ।

1. (i) ਕਜਰੀ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਲੋਕ ਗੀਤ ਹੈ ? ਹਾਂ/ਨਹੀਂ
(ii) ਚਾਰਤਾਲ ਠੁਮਰੀ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ
(iii) ਸਦਰਾ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਦਸ ਮਾਤਰਾਂ ਹਨ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ
(iv) ਪੰ. ਜਸਰਾਜ ਮੇਵਾਤੀ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ
(v) ਪੰ. ਮਨੀ ਰਾਮ ਪੰਡਤ ਜਸਰਾਜ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹਨ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ
(vi) ਪੰ. ਭੀਮ ਸੇਨ ਜੋਸ਼ੀ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਸਿਤਾਰ ਵਾਦਕ ਹਨ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ
(vii) ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੋਕ ਗੀਤ ਹੈ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ
(viii) ਟੱਪਾ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਸਥਾਪਕ ਕੌਣ ਹਨ ? _____

(ix) ਧਮਰ ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਕਿਹੜਾ ਤਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? _____

(x) ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਅਮੋਨਕਰ ਦਿੱਲੀ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ

(xi) 'ਤਰਾਨਾ' 'ਤਾਨ' ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ

(xii) 'ਦਾਦਰਾ' ਕਲਾਸੀਕਲ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ

(xiii) ਸ਼ੁਰੂਤੀਆਂ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਸੰਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? 21, 22, 24

(xiv) ਆਚਾਰੀਆ ਬ੍ਰਹਿਸਪਤੀ ਇੱਕ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਸਨ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ

(xv) ਧਰੁਪਦ ਦਾ ਬਾਨੀ ਕੌਣ ਹੈ ? _____

(xvi) ਸਵਰ ਸ਼ੁਰੂਤੀ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ

(xvii) ਠੁਮਰੀ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਸੈਮੀ ਕਲਾਸੀਕਲ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ

(xviii) ਵਰਿੰਦਗਾਨ ਵਿੱਚ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ

(xix) ਗੀਤੀ ਗਾਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ

(xx) ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲੇਖਕ ਸੂਰ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਆਖਰੀ ਸ਼ੁਰੂਤੀ ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਂ/ਨਹੀਂ

20

2. ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੋ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ :

(i) ਸਾਦਰਾ-ਕਾਦਰਾ

(ii) ਕਜਰੀ-ਹੋਰੀ

(iii) ਧਰੁਪਦ-ਧਮਰ।

20

3. ਪੰਡਤ ਭੀਮਸੇਨ ਜੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਪੰਡਤ ਜਸਰਾਜ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਲਿਖੋ। 20
4. ਵਿੰਦਗਾਨ ਦੀ ਉੱਤਪਤੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 20
5. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ? ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਪਾਰੰਪਰਿਕ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋ। 20
6. ਅਚਾਰੀਆ ਬ੍ਰਹਿਸਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਰਣਿਤ ਵੀਨਾ ਤੇ ਸ਼ਰਤੀ ਸਵਰ ਸਥਾਪਨ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ। 20
7. ਗੀਤੀ ਗਾਨ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ। 20
8. ਸਮਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ? 20

(Hindi Version)

Note :- ਪਾँਚ ਪ੍ਰश्न हल करें। प्रश्न सं. 1 अनिवार्य है। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

1. (i) 'कजरी' उत्तरप्रदेश का लोक संगीत है। हाँ/नहीं
- (ii) चारताल ठुमरी गायन शैली के साथ बजाई जाती है। हाँ/नहीं
- (iii) 'सादरा' गायन शैली में दस मात्रा होती हैं। हाँ/नहीं
- (iv) पं. जसराज मेवाती घराने से संबंध रखते हैं। हाँ/नहीं
- (v) पं. मनीराम पं. जसराज के गुरु हैं। हाँ/नहीं

- (vi) पं. भीमसेन जोशी बहुत अच्छे सितार वादक हैं।
हाँ/नहीं
- (vii) मिर्जा साहिबा पंजाब का प्रसिद्ध लोकगीत है।
हाँ/नहीं
- (viii) टप्पा शैली के आविष्कारक कौन हैं ? _____
- (ix) धमार शैली के साथ कौनसी ताल बजाई जाती है ?
_____
- (x) श्रीमति किशोरी अमोनकर दिल्ली घराने से संबंध रखती हैं।
हाँ/नहीं
- (xi) 'तराना' 'तान' से संबंधित है।
हाँ/नहीं
- (xii) 'दादरा' शास्त्रीय संगीत की किस्म है।
हाँ/नहीं
- (xiii) श्रुतियों की कितनी संख्या होती है ? 21, 22, 24
- (xiv) आचार्य बृहस्पति संगीत शास्त्री थे।
हाँ/नहीं
- (xv) ध्रुपद के आविष्कारक कौन हैं ? _____
- (xvi) श्रुति पर स्वर की स्थापना है।
हाँ/नहीं
- (xvii) ठुमरी गायन शैली उपशास्त्रीय संगीत के अन्तर्गत आती है।
हाँ/नहीं
- (xviii) वृन्दगान में कलाकारों की संख्या दो से अधिक होनी चाहिए।
हाँ/नहीं
- (xix) गीति गान प्रबन्ध का हिस्सा है।
हाँ/नहीं
- (xx) प्राचीन ग्रन्थकार स्वर को उसकी अंतिम श्रुति पर मानते हैं।
हाँ/नहीं

2. निम्नलिखित गायन शैलियों में से किन्हीं दो की तुलना करो :

(i) सादरा - दादरा

(ii) कजरी - होरी

(iii) धुपद - धमार। 20

3. पं. भीमसेन जोशी अथवा पं. जसराज का भारतीय संगीत के क्षेत्र में योगदान लिखें। 20

4. "वृन्दगान" के उद्गम एवं ऐतिहासिक विकास का वर्णन कीजिए। 20

5. पंजाब के लोकसंगीत के बारे में आप क्या जानते हो ? पंजाब के कुछ पारम्परिक लोकगीतों के नाम लिखें। 20

6. आचार्य बृहस्पति द्वारा वीणा पर स्वरों की स्थापना को विस्तार से लिखो। 20

7. "गीति-गान" के बारे में विस्तार से लिखो। 20

8. समय सिद्धान्त क्या है और इसका आधुनिक समय में क्या महत्व है ? 20